

Volumul IX, Numărul 16 / 2007

ISSN 1454-9980

Instituția proprietății private, provocare pentru România

în contextul integrării în UE

(pag. 36-40)

Ramona FRUNZĂ

Volume IX, Issue 1 (16) / 2007

**Cross-cultural
Management
Journal**

INSTITUȚIA PROPRIETĂȚII PRIVATE, PROVOCARE PENTRU ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UE

Ramona FRUNZĂ
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași

Rezumat

Edificarea unei economii de piață și statutul României de nou stat membru al Uniunii Europene pun în fața practicii și științei economice numeroase probleme complexe, microeconomice și macroeconomice, social-politice, toate vizând, pe de o parte, relațiile de proprietate, producția, repartiția, schimbul și funcționarea mecanismului economic, iar pe de altă parte, ridicarea nivelului de dezvoltare economică și accesul într-o măsură tot mai mare a indivizilor la bunăstare.

Acum, când țara noastră trebuie să facă față provocărilor Pieței Europene, cu atât mai mult se impune realizarea de analize instituționale aprofundate, o nouă abordare a guvernării și o implicare activă a societății civile în asumarea responsabilă a contextelor, direcțiilor și condițiilor accelerării dezvoltării prin respectarea regulii legii în domeniul proprietății și prin luarea de măsuri eficiente care să protejeze proprietatea privată.

Cuvinte-cheie: proprietate privată, instituții, dezvoltare economică, regula legii, guvern, UE

Introducere

Instituția proprietății private nu reprezintă o problemă nouă în societate, ci este produsul unui proces de evoluție seculară în decursul căruia oamenii –luptând împotriva rarității –au descoperit și adoptat progresiv instrumentele culturale, economice și juridice necesare supraviețuirii și obținerii progresului economic.

Dat fiind faptul că proprietatea privată oglindește în modul cel mai fidel bunăstarea unei națiuni, față de care ne raportăm privind creșterea sau stagnarea economică, autoritățile cu putere de decizie din România trebuie să ia toate măsurile pentru a reglementa situația în acest domeniu, mai ales că, acum, după integrare, exigențele ce vin din partea UE sunt cu mult peste realitatea economiei românești.

Abordarea instituțională a proprietății

Teoria economică instituțională privește viața și economia ca fiind ordonate de legile formale și de drepturile de proprietate, însă acestea, chiar și în sistemele de piață cele mai dezvoltate, formează doar o parte din totalul constrângerilor care modelează alegerile efective ale indivizilor. La nivelul statelor, există multe constrângeri informale, care provin din moșteniri culturale, preferințe și valori, a căror natură nu se modifică întotdeauna ușor, ca reacție la schimbarea rapidă și profundă a regulilor formale. Rezultatul se concretizează în înțelegerea fenomenului creșterii economice prin îmbinarea analizei macroeconomice cu microeconomia modificărilor structurale, a analizei fundamentelor microeconomice ale

motivațiilor și constrângerilor instituționale cu diverși factori de natură sociologică și psihologică, precum preferințele și sistemele de valori.

De-a lungul timpului, creșterea economică a fost constant indusă de acel cadru instituțional care a stimulat organizațiile să se angajeze în activități productive.

În acest sens, ilustrul reprezentant al instituționalismului, *D. North*, susține ideea conform căreia cadrul instituțional funcționează în țările subdezvoltate astfel încât „favorizează activitățile care promovează mai ales redistribuția și nu producția, care creează monopoluri mai degrabă decât condițiile competitivității, și care restrânge și nu extinde oportunitățile [...]”. Organizațiile care se dezvoltă în acest cadru instituțional vor deveni mai eficiente — însă vor fi mai eficiente în a face societatea tot mai neproductivă, iar structura instituțională de bază tot mai mult generatoare de activitate neproductivă. O astfel de cale poate persista întrucât costurile de tranzacție ale piețelor politice și economice ale acestor economii împreună cu modelele subiective ale actorilor nu le conduc treptat spre rezultate mai eficiente [*North, D., 1990, p.9*].

Piețele țărilor în curs de dezvoltare sunt piețe emergente, adică imperfecte și incomplete în termenii competiției, ai drepturilor de proprietate, costurilor de tranzacție sau modelelor subiective de prelucrare a informației disponibile. Toate acestea relevă relația strânsă dintre organizarea politică și cea economică sau dintre instituțiile economice și cele politice.

Drepturile de proprietate sunt una din condițiile existenței pieței, în sensul că piața este cu atât mai eficace cu cât instituția proprietății este mai privată [*Coase, R., 1990, p.23*], iar distribuția acestor drepturi este profund dependentă de stat și politică deoarece guvernele statelor sunt cele responsabile de protejarea lor precum și de reglementările legale din acest domeniu.

Instituționaliștii explică rolul major pe care îl poate avea o legislație clară, coerentă și stabilă. Existența acestui lucru generează așa-numitul „stat al dezvoltării”, adică acel stat în care „politica a concentrat suficientă putere, autonomie și capacitate la nivel central pentru a modela, aplica și încuraja realizarea unor obiective explicite ale dezvoltării, fie prin stabilirea sau promovarea condițiilor și direcției

creșterii economice, fie prin organizarea directă a acestora, fie printr-o combinație a celor două” [*Leftwich, A., 1995, p.37*].

R. Coase, alt reprezentant de seamă al instituționalismului, a prezentat numeroase exemple pentru a demonstra dificultatea pe care o generează piața în ajungerea la un acord privind realocarea drepturilor de utilizare a unor resurse, inclusiv a celor oferite de un bun public sau asociate acestuia. Acest eșec al pieței, asociat externalităților produselor pieței, bunurilor publice și distribuirii drepturilor de proprietate, trebuie compensat de o instanță, iar aceasta nu poate fi decât guvernul responsabil de reglementarea instituțională a pieței și de mecanismele de impunere a instituțiilor funcționale. Implicația este că relația adversativă „piața sau guvernul” trebuie înlocuită de una conjunctivă: „piața și guvernul”. Între piață și guvern relația nu poate fi decât una de complementaritate. Funcțiile publice ale guvernului nu sunt limitabile doar la externalități, costuri tranzacționale și bunuri publice, fie ele chiar și de genul educației, sănătății, protecției sociale sau transferului tehnologic. Complementaritatea pieței (sectorului privat) și guvernului este de asertat și/sau mai ales în domenii care probează eficiența guvernului în guvernare. De aici se ivește întrebarea: ce fel de guvernare?

Pentru a răspunde la această întrebare trebuie mai întâi subliniat faptul că guvernul minimal nu coincide cu subminarea autorității legitime a guvernării în impunerea instituțiilor fundamentale, inclusiv a celor care funcționează pe piața economică, și nici cu lipsa de responsabilitate față de performanțele sociale, economice, politice sau de alt gen ale societății. Statul minimal este sau ar trebui să fie, din contră, un stat de drept, puternic și eficient. Tocmai în acest sens, în SUA, s-a derulat la începutul anilor nouăzeci un întreg proces de „reinventare a guvernării” [*Osborne, D., Gaebler, T., 1992, p.12*], menit să schimbe principiile tradiționale de organizare și mai ales de funcționare ale guvernului și guvernării. Premisa acestui proces este de identificat în lumea din jur: emergența economiei globale, post-industriale, bazate pe cunoaștere a subminat construcțiile tradiționale peste tot în lume, creând noi oportunități, dar și o mulțime de probleme. „Guvernele mari sau mici, americane sau străine, federale, statale sau locale au început

să reacționeze“pentru că o „economie nouă“soliciță o „guvernare nouă“[Osborne, D., Gaebler, T, op. cit. p.16].

În mod tradițional, o dată cu afirmarea funcțiilor publice și protectoare ale guvernului, s-a consacrat și o ineficiență, destul de ușor tolerată și tolerabilă, a agențiilor guvernamentale, mai ales când sunt comparate cu cele private. Astăzi însă această stare a devenit critică și nu numai ca urmare a schimbărilor profunde din economie sau din alte sectoare sociale [Vlăsceanu, L., 2001, p.57]. Istoria, mentalitatea, lipsa de inițiativă au creat, deasemeni, premisele acestei stări.

Guvernul, cu cât este mai minimal, cu atât trebuie să devină mai eficient și antreprenorial, prin promovarea competiției, a debirocratizării și descentralizării, a centrării pe rezultate și pe cetățeni, a afirmării funcțiilor sale catalitice și facilitatoare în raport cu creșterea economică și dezvoltarea. Distincția public-privat în spațiul guvernării nu se mai poate face decât în termenii scopurilor, dar nu și în cei ai mijloacelor, pentru că numai astfel guvernul va fi eficient și eficace.

Analiza instituțională a demonstrat că ritmul și direcția dezvoltării sunt dependente istoric, iar salturile în istorie, prin revoluții, deși posibile, nu elimină integral „dependența de cale“, adică de istorie. De aceea, schimbarea instituțională rămâne una din problemele centrale ale oricărei dezvoltări, fie ea economică sau politică.

De ce este proprietatea privată o provocare pentru România în contextul integrării în UE?

De-a lungul timpului, s-a evidențiat clar faptul că dezvoltarea lentă este cunoscută de țările în care proprietatea privată este eliminată, ca și statele în care potențialul de dezvoltare al proprietății private este blocat sau deformat. Dacă ar fi să exprimăm acest lucru în termenii comparației făcute de faimosul economist polonez Leszek Balcerowicz am spune că tipul de proprietate poate fi comparat cu tipul unei mașini, iar dezvoltarea economiei cu viteza cu care se deplasează mașina respectivă. Viteza depinde însă și de cât de bun este șoferul, și de calitatea drumului – care, în cadrul comparației, ar reprezenta factorii din afara proprietății capabili să determine ritmul de dezvoltare a

economiei. Un automobil de mână a doua (*structura socialistă a proprietății*) se poate deplasa relativ lent și se strică ușor. O mașină bună (*proprietatea capitalistă*) poate să atingă viteze mari – este vorba despre potențialul de dezvoltare al proprietății private [Balcerowicz, L., 2001, pp. 51-52].

Schimbările majore petrecute în Europa de Est după căderea regimurilor comuniste și opțiunea fermă a statelor din această regiune de a adopta modelul economiei de piață a reprezentat un eveniment fără precedent în istoria mondială. Începând cu anii '90, majoritatea țărilor din această zonă au văzut în Uniunea Europeană un punct de sprijin, iar în procesul de integrare europeană, o șansă pentru relansarea lor în plan economic. Mai exact, se speră la atingerea unui nivel ridicat de bunăstare, nivel care ușurează orice povară, fie ea publică sau privată, și facilitează acomodarea socială [Colaresi, M., Thompson, W.R., 2003, p.386]

Însă, subliniem că o economie funcțională poate să apară doar bazându-se pe proprietatea și investițiile private. Ori, investițiile sperate a se realiza în România, în perioada post-comunistă, au fost relativ puține, nu s-a produs un aflux de tehnică și tehnologie performantă de la noii proprietari. Investițiile care s-au realizat au fost, în principiu, în sectoarele industriei ușoare, alimentare, comerțului și turismului, sectoare în care posibilitatea recuperării investiției într-un timp cât mai scurt este relativ posibilă.

Pentru a ajunge la un nivel de performanță economică prin intermediul preponderenței sectorului privat, trebuie să existe instituții eficiente, lucru realizabil, conform lui Donald Wittman, din presiunea democratică exercitată de către societate sau de către stat [Wittman, D., 1989, pp. 1395-1424]. Intervenția statului trebuie să se constituie într-un factor formator de cultură civică. Nu este suficient ca proprietatea privată să apară ca o urmare a transferurilor de drepturi de proprietate dinspre stat spre indivizi. Această simplă tranzacționare nu înseamnă și o creare suplimentară de cultură antreprenorială și de capital privat necesară fundamentării proceselor de dezvoltare economică.

Considerăm că, deși acțiunea economică trebuie să se întemeieze pe proprietatea privată, performanța economică nu poate fi atinsă fără ca statul prin abandonarea poziției sale autarhice să intervină în economie adoptând o poziție democratică în cadrul unui proces de schimbare

a sistemului de interpretare și abordare a realităților economice.

Atâta timp cât în economia României sectoare întregi de activitate (ce-i drept în ultimii ani din ce în ce mai puține) au putut, sau pot încă, să își ascundă neperformanța prin externalizarea unor costuri substanțiale direct către populație sau indirect către aceasta prin intermediul bugetului de stat (ori ca fonduri alocate de la buget ori prin neplata anumitor contribuții datorate) nu vom putea atinge situația unei piețe concurențiale.

Împărtășim ideea conform căreia o importantă sursă a creșterii în România este, fără dubii, credibilitatea pe care sectorul privat, agenții economici străini și populația o acordă guvernului și politicilor acestuia. O stabilitate a prevederilor legislative de natură economică și consecvența aplicării acestor prevederi conduce nu numai la scăderea riscului de țară, dar și la îmbunătățirea climatului de afaceri intern, la amplificarea proceselor investiționale din direcția capitalurilor externe și interne. Beneficii mari ale firmelor private, derivate din acțiunea sectorului public, apar în producție datorită internalizării beneficiilor externalizate de către stat prin educație și pregătirea forței de muncă [Dietrich, Michael, 1994, p. 161].

O altă sursă de creștere o constituie procesul de privatizare care este important pentru dezvoltare, dar numai o dată cu stabilirea infrastructurii instituționale a competiției pe piață. Altfel se transformă în rentierism, își devine sieși scop și nu contribuie la dezvoltare. Privatizarea nu înseamnă implicit un succes general, dar înseamnă o creștere a utilității și readuce forța de muncă ordinară în planul concurențial internațional, permițând investitorilor să-și continue afacerile fără gânduri de delocare.

Implicațiile statului în economie sunt condamnate de către teoria drepturilor de proprietate deoarece rezultate mai pertinente în viziunea dezvoltării vom reuși să obținem prin ceea ce definim *lower governance*, o implicare directă a statului cât mai redusă, iar în acest mod volumul costurilor de tranzacție induse, de exemplu, în costul unei firme se reduce simțitor.

Ținând cont de toate aceste considerente, proprietatea privată este un factor primordial al dezvoltării României în UE, însă numai prin respectarea și aplicabilitatea după litera legii a tuturor reglementărilor din domeniu.

Concluzii

Din cele expuse, constatăm că problema instituției proprietății private reprezintă o mare provocare pentru dezvoltarea economiei românești deoarece presupune o multitudine de implicații economice ce pot conduce fie la progres, fie la regres economic, în funcție de modul de aplicare și respectare a prevederilor din domeniul acesteia.

Prin existența proprietății private se creează locuri de muncă noi și mai numeroase, condiții de salarizare mai bune care duc la profituri mai mari, profituri care, sub formă de taxe, se întorc în mediul real, contribuind la echilibrul social. Astfel, scopul proprietății private este să devină activă, generatoare de profit, atât pentru cel care o deține, cât și pentru societate. Acest lucru credem că trebuie să se întâmple în toate sectoarele economiei.

Ceea ce nu s-a înțeles în România până în momentul de față este că proprietatea creează valori. Ea înseamnă siguranță, libertate, bunăstare, protecție socială. Pentru ca românii să aibă toate acestea și pentru a se putea face față cerințelor competiției europene, trebuie ca legea să garanteze dreptul de proprietate ca drept fundamental, în modul cel mai explicit cu putință.

De altfel, trebuie să se conștientizeze rolul major al instituției proprietății private în cadrul economiei românești, care se dorește a fi prosperă și capabilă de a înregistra performanțe economice. Totodată, se impune:

- crearea unor instituții fundamentale care să răspundă eficient mecanismelor de atingere a stărilor de echilibru dinamic la nivel micro sau macroeconomic;
- crearea unui sistem motivațional și comportamental la nivel de individ, care să fie exprimat prin reacții adecvate ale acestora, privind alocarea resurselor de muncă, nivelul productivității, reacții sociale democratice și spiritul antreprenorial;
- stabilirea, prin restructurare administrativă și refundamentare economică, a unor mecanisme concurențiale și de concurență care să decidă aprioric (și cât mai posibil obiectiv) asupra valorii în economie în locul statului autarhic.

Bibliografie

1. Balcerowicz, L., *Libertate și dezvoltare: economia pieței libere*, Editura Compania, București , 2001
2. Coase, R., *The Firm, the Market and the Law*, University of Chicago Press, London, 1990
3. Colaresi, M., Thompson, W.R., *The Economic Development-Democratization Relationship*, în *Comparative Political Studies*, vol. 36, nr.4, 2003
4. Dietrich, M., *Transaction Costs, Economics and Beyond-towards a new economics of the firm*, Routledge, New York, 1994
5. Leftwich, A., *Bringing Politics Back. Towards a Model of the Developmental State*, în *Journal of Development Studies*, vol. 31, no. 3, February 1995
6. North, C. D., *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990
7. Osborne, D., Gaebler, T., *Reinventing Government. How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*, New York, A Plume Book, 1992
8. Vlăsceanu, L., *Politică și dezvoltare. România încotro?*, Ed. Trei, București, 2001
9. Wittman, D., *Why Democracies Produce efficient Results*, în *Journal of Political Economy* nr. 97, 1989